

4. Резолюція 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року «Декларація про захист усіх осіб від насильницьких зникнень»: Міжнародний документ від 18.12.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_225#Text (дата звернення: 19.01.2022)

5. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності : Міжнародний документ від 29.06.1951 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002 (дата звернення: 21.01.2022)

6. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів : міжнародний документ від 14.11.1974 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317#Text (дата звернення: 22.01.2022)

7. Європейська соціальна хартія : Міжнародний документ від 2 травня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300 (дата звернення: 22.01.2022)

Трескін Дмитро Олександрович
старший викладач кафедри права
Дніпровського гуманітарного університету

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІ ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ОСВІТИ

Дискримінаційні прояви у сфері освіти є вкрай небезпечним явищем, оскільки стосуються найбільш уразливих груп: здобувачів освіти (неповнолітніх і молоді) та педагогічних або науково-педагогічних працівників (осіб з низьким рівнем доходу, в т.ч. у шанованому віці). Наявні універсальні міжнародно-правові договори у сфері освіти є фрагментарними, тому доцільно звернути увагу на акти міжнародних організацій, які, з одного боку, частково компенсують цю недостатність, а з іншого боку, можуть розглядатися як головний орієнтир для вдосконалення освітнього законодавства України.

На проблему дискримінації у сфері освіти вказують міжнародно-правові акти, які значно впливають на правове забезпечення реформи освіти в Україні: Конвенція ЮНЕСКО «Про подолання дискримінації в освіті» від 14 грудня 1960 р., Рекомендація «Про боротьбу з дискримінацією в сфері освіти», Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 р., Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок від 07 листопада 1967 р. та інші.

Низка принципів, зокрема, щодо визнання та ефективної реалізації громадянських та політичних прав, а також економічних, соціальних і культурних прав без будь-якої дискримінації, проголошені у Декларації соціального прогресу та розвитку, прийнятою Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 11 грудня 1969 р. 2542 (XXIV) [1].

Одна з цілей прогресу, як зазначено у п. «с», ст. XI Декларації, – «захист прав та забезпечення добробуту дітей, людей похилого віку та інвалідів; забезпечення захисту людей, які мають фізичні та розумові вади» [1].

Генеральна конференція ООН з питань освіти, науки та культури 14 грудня 1960 р. ухвалила Конвенцію «Про подолання дискримінації в освіті», яка спрямована не лише на викорінення будь-якої дискримінації у сфері освіти, а й сприяє реалізації принципу рівності можливостей в освітній сфері. ЮНЕСКО, дотримуючись у своїй політиці в сфері освіти тих самих принципів, що й у всій нормотворчій та практичній діяльності, при цьому прагнула враховувати не тільки наявні проблеми в освіті, але і прогнозувати їхній розвиток з урахуванням тих тенденцій, які пов'язували процеси освіти з демографічним факторами, соціальними змінами у соціумі, розвитком науки та техніки [2].

Відповідно до ст. 1 цієї Конвенції дискримінація в освіті визначається як будь-яке виокремлення, виключення, обмеження чи надання переваги за ознаками раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, економічного стану чи народження, що має на меті або є наслідком знищення або порушення рівності в освіті. Забороняється прояв будь-якої дискримінації у сфері освіти, зокрема, позбавлення будь-якої особи чи групи осіб доступу до освіти будь-якого типу чи рівня; обмеження будь-якої особи чи групи осіб освітою нижчого рівня; створення або підтримку окремих освітніх систем або закладів для осіб чи груп осіб за загальним правилом; створення будь-якій особі або групі осіб умов, несумісних з гідністю людини, що стосується всіх типів і рівнів освіти та включає доступ до освіти, рівень і якість освіти, а також умови, за яких вона надається [2].

Конвенція з метою ліквідації або попередження вище зазначених проявів дискримінації зобов'язує держави:

а) скасувати всі законодавчі положення та адміністративні інструкції та припинити будь-яку адміністративну практику дискримінаційного характеру в галузі освіти;

б) законодавчо забезпечити відсутність дискримінації під час прийому учнів до закладів освіти;

в) не допускати жодних відмінностей у ставленні державних органів до громадян у питаннях оплати навчання, надання стипендій чи інших форм допомоги, а також необхідних дозволів і умов для здійснення навчання в зарубіжних країнах, за винятком відмінностей у заслугах або потребах учнів;

г) при будь-якій формі державної допомоги, що надається закладам освіти, не допускати жодних обмежень чи переваг виключно на підставі належності учнів до певної групи;

г) надавати іноземним громадянам, які проживають на їхній території, такий самий доступ до освіти, як і їхнім власним громадянам [2].

Не можна розглядати як дискримінацію позитивні зобов'язання держав щодо підтримки уразливих груп здобувачів освіти та освітян, зокрема осіб з

обмеженими можливостями (інвалідів), до яких прикута особлива увага на національному та міжнародному рівнях. Проявом цих позитивних дій є окремі норми освітянського законодавства України щодо необхідності інклюзії в освіті та практика Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яке оцінює заклади вищої освіти, зокрема за ознакою наявності без бар'єрного середовища для здобувачів освіти.

На основі принципів, зазначених вище, для досягнення цілей соціального прогресу та розвитку потрібно приділяти особливу увагу таким засобам та методам, як прийняття належних заходів щодо відновлення працездатності осіб із розумовими або фізичними вадами, особливо дітей та молоді; причому ці заходи повинні включати надання лікування, можливостей здобуття освіти, створення соціальних умов, у яких непрацездатні особи не піддавалися б дискримінації через свої вади.

Таким чином, розкриття сутнісних характеристик принципу недискримінації в освіті проводиться у міжнародно-правових актах у напрямках закріплення права кожного на освіту та додаткових гарантій рівності та недискримінації осіб з обмеженими можливостями здоров'я у сфері доступу до освіти. Еволюція міжнародного права в галузі прав осіб з обмеженими можливостями відображає тенденцію послідовного розширення тлумачення принципу недискримінації в освіті, що включає визнання права на освіту як суб'єктивного права особи або соціальної групи, які у певному сенсі є обмеженими у праві на спільне навчання з особами, які не мають обмежених можливостей.

Список використаних джерел:

1. Декларация социального прогресса и развития : Международній документ от 11.12.1969 г. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/socdev.shtml (дата обращения: 21.02.2022).

2. Конвенція з подолання дискримінації в освіті : Міжнародний документ від 14.12.1960 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174#Text (дата обращения: 21.02.2022).